

ส่วนที่ 9

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. จังหวัดมุกดาหาร

ประวัติความเป็นมา

เจ้าจันทรสุนทรวิชัยและพรรคพวกได้ตั้งอยู่ที่บ้านหลวงโพนสิม ใกล้พระธาตุอิงฮังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ต่อมาอีกหลายสิบปี จนได้ถึงแก่กรรม เจ้าจันทกนิรี ผู้เป็นบุตร ได้เป็นหัวหน้าปกครองต่อมา จนถึง พ.ศ. 2310 ได้มีนายพรานคนหนึ่งข้ามโขงมาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก ได้พบเมืองร้าง วัดร้างและพบต้นตาล 7 ยอดอยู่ริมฝั่งโขง เห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อีกทั้งในแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุกมี ปลาชุมชุมอีกด้วย จึงกลับไปรายงานให้เจ้าจันทกนิรีหัวหน้าทราบ เจ้าจันทกนิรีได้พาพรรคพวกข้ามโขงมาดูก็นั่นเห็นว่าคง เป็นที่ตั้งเมืองโบราณมาก่อน และเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จึงได้พากันอพยพจากบ้านหลวงโพนสิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก

เมื่อเริ่มถากถางหักล้างพงเพื่อตั้งเมืองขึ้นใหม่ ได้พบพระพุทธรูป 2 องค์อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง พระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ส่วนพระพุทธรูปองค์เล็กเป็นพระพุทธรูปโลหะหล่อด้วยเหล็กเนื้อดี จึง ได้พร้อมกันสร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณวัดร้างริมฝั่งโขง และขนานนามวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า วัดศรีมงคล (ศรีมงคล) และได้ ก่อสร้างกุฏิวิหารขึ้น ในบริเวณวัดพร้อมกับได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสององค์ที่อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขงขึ้นไปประดิษฐาน บน พระวิหารของวัด ต่อมาปรากฏว่าพระพุทธรูปโลหะ (องค์เล็ก) เกิดปาฏิหาริย์กลับไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ที่ตั้งเดิม อีกถึง 3-4 ครั้ง ในที่สุดพระพุทธรูปองค์เล็กนั้นก็ค่อยๆ จมหายลงไปใต้ดิน คงเห็นแต่ยอดพระเศียรโผล่ขึ้นมาให้เห็นอยู่ใต้ ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง จึงได้พร้อมกันสร้างแท่นสักการะบูชาครอบไว้บริเวณนั้น และขนานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า พระ หลบเหล็ก ปัจจุบันบริเวณที่พระหลบเหล็กจมดินได้ถูกกระแสน้ำเซาะตลิ่งโขงพังลงไปหมดแล้ว (คงเหลือแต่แท่น สักการะบูชาที่ยกเข้ามาเก็บรักษาไว้หน้าพระวิหารของวัดศรีมงคลได้ในปัจจุบัน)

ส่วนพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ก่ออิฐถือปูนและได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานอยู่บนพระวิหารของวัดศรีมงคล ขาวเมืองได้ขนานนามว่า "พระเจ้าองค์หลวง" เป็นพระประธานของวัดศรีมงคล ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น วัดศรีมงคลใต้ ตลอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เมื่อครั้งตั้งเมืองขึ้นใหม่ในเวลากลางคืน ได้มีผู้พบเห็นแก้วดวงหนึ่งสีสดใสเปล่งแสงเป็นประกายแวววาว เสด็จ (ลอย) ออกจากต้นตาล 7 ยอดริมฝั่งโขง ล่องลอยไปตามลำน้ำโขงแทบทุกคืน จวบจนใกล้รุ่งสว่างแก้วดวงนั้นจึงเสด็จ (ลอย) กลับมาที่ต้นตาล 7 ยอด เจ้าจันทกนิรีจึงได้ขนานนามแก้วศุภนิมิตดวงนี้ว่า แก้วมุกดาหาร เพราะตั้งเมืองขึ้นริมฝั่ง โขงตรงปากห้วยบังมุกอีกทั้งได้มีผู้พบเห็นไข่มุก อยู่ในหอยกาบ (หอยกั) ในลำน้ำโขงอีกด้วย เจ้าจันทกนิรีจึงให้ขนานนาม เมืองที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า เมืองมุกดาหาร ตั้งแต่เดือน 4 ปีกุน จุลศักราช 1132 (พ.ศ. 2313) อาณาเขตเมืองมุกดาหาร ครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงจนจรดแดนญวน (รวมเขตของแขวงสุวรรณเขตของดินแดนลาวด้วย)

ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ได้แผ่แสนยานุภาพขึ้นมาถึงแถบลุ่มแม่น้ำโขง จนถึง พ.ศ. 2321 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ และเจ้าพระยาจักรียกกองทัพขึ้นมาตามลำ น้ำโขง เพื่อปราบปรามและรวบรวมหัวเมืองใหญ่น้อยในสองฝั่งแม่น้ำโขงให้รวมอยู่ในข้าขอบขัณฑสีมาของกรุงธนบุรี และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ เจ้าจันทกนิรี เป็น พระยาจันทศรีสุราชอุปราชามันธาตุราช เจ้าเมืองมุกดาหารคน แรก และได้พระราชทานนามเมืองว่า เมืองมุกดาหาร

ภายในมีปราสาทชื่อ สองนางสถิตย์ ภายในปราสาทองค์กลางมีแก้วมุกดาหารอยู่บนพาน ใต้พานมีผ้าทิพย์รองรับ หน้าผ้าทิพย์มีอักษรไขว้ชื่อย่อจังหวัด ในปราสาททองคำมีทั้งสองข้าง มีบายศรีนาคกลุ่มอันเป็นเครื่องบูชาของชาวอีสาน เบื้องหลังมีพระธาตุพนมซึ่งจังหวัดมุกดาหารแยกมา และเคยอยู่ในอาณาจักรโคตรบูรณ์เดียวกัน มีแนวแม่น้ำโขงอยู่ด้านหลัง ด้านตะวันออก พระอาทิตย์กำลังทอแสงหลังหมูก่อนเมฆ 2525 เป็นปีที่ตั้งจังหวัดมุกดาหาร

ดอกไม้ประจำจังหวัดมุกดาหาร : ดอกขำงิ้ว

คำขวัญประจำจังหวัดมุกดาหาร

หอแก้วสูงเสียดฟ้า ภูผาเทิบแก่งกะเบา แปรเผ่าชนพื้นเมือง ลือเลื่องมะขามหวาน
กลองโบราณล้ำเลิศ ถิ่นกำเนิดลำผญา ตระการตาชายโขง เชื่อมโยงอินโดจีน

1.2 ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดมุกดาหาร

1.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่ทั้งหมด 1,107 ตร.กม. หรือ 2,712,400 ไร่ อยู่ห่างกรุงเทพมหานคร 642 กิโลเมตร มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศ ความยาวประมาณ 72 กม. โดยตั้งอยู่ตรงข้ามเมือง

ของ

สปป.ลาว ดังนี้

อ.เมืองมุกดาหาร ตรงข้ามเมืองโกสอนพมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต

อ.หว้านใหญ่ ตรงข้ามเมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต

ตรงข้ามเมืองไชยภูทอง แขวงสะหวันนะเขต

โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ติดต่อกับอำเภอนาแก อำเภอนาหว้า จันทบุรี และอำเภอต่าง
จังหวัดสกลนคร

ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ
และอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ติดต่อกับแขวงสะวันนาเขต สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเมยวดี

จุดผ่านแดน

ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

1. จุดผ่านแดนถาวร มีจำนวน 2 จุด คือ

1.1 ท่าข้ามท่าเทียบเรือเทศบาลเมืองมุกดาหารกับเมืองโกสอน พมวิหาน ซึ่งกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2549

1.2 สะพานข้ามแม่น้ำโขงไทย – ลาว แห่งที่ 2 มุกดาหาร-สะหวันนะเขต

2. ด่านประเพณี มีตลาดในหมู่บ้านชายแดน 8 แห่ง ได้แก่

อ.หว้านใหญ่ 1) บ้านสองคอน

2) บ้านหว้านใหญ่

3) บ้านชะโนด

4) บ้านบางทรายน้อย

อ.เมืองมุกดาหาร 5) บ้านส้มป่อย

6) บ้านบางทรายใหญ่

7) บ้านนาสีนวน

อ.ดอนตาล 8) บ้านดอนตาล

3. ช่องทางธรรมชาติ (ท่าเรือหมู่บ้าน) 24 แห่ง ได้แก่

อ.หว้านใหญ่ 5 แห่ง

1.ท่าแก่งกะเบา

2.ท่าบ้านสองคอน

3.ท่าบ้านหว้านใหญ่

4.ท่าบ้านพาลูกา

5.ท่าบ้านดาวเรือง

อ.เมืองมุกดาหาร 11 แห่ง

1. ท่าบ้านบางทรายใหญ่

2. ท่าบ้านสงเปือย

3. ท่าบ้านนาโปใหญ่

4. ท่านาโปน้อย

5. ท่าศรีมงคล

6. ท่าบ้านบุงอทัย

7. ท่าบ้านส้มป่อย

8. ท่าบ้านเหล่าล้อม-โนนศรี

9. ท่าบ้านคอนสาย

10. ทำบ้านนาแล

11. ทำบ้านท่าไค้

อ.ดอนตาล จำนวน 8 แห่ง

1. ทำบ้านหนองหล่ม

2. ทำบ้านโคก

3. ทำบ้านโพธิ์ไทร

4. ทำบ้านนาโพธิ์

5. ทำบ้านนาตาล

6. ทำบ้านเวินชัย

7. ทำวัดดอนตาล

8. ทำบ้านนาห้วยกอก

1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพานมีลักษณะเป็นป่าไม้ บางแห่งเป็นป่าทึบ ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้ และมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวประมาณ 72 กิโลเมตร มีพื้นที่ราบร้อยละ 20 ของพื้นที่จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 953,300 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.15 ของพื้นที่จังหวัด

1.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

มรสุมตะวันตกเฉียงใต้มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมระหว่างกลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม โดยมีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกใต้ บริเวณมหาสมุทรอินเดีย มรสุมนี้จะนำมวลอากาศชื้นจากมหาสมุทรอินเดีย มาสู่ประเทศไทย ทำให้มีเมฆมากและฝนตกชุกทั่วไปมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือหลังจากหมดอิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้แล้ว ประมาณกลางเดือนตุลาคมจะมีมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทยจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ มรสุมนี้มีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกเหนือแถบประเทศ มองโกเลียและจีน จึงพัดพาเอา มวลอากาศเย็นและแห้งเข้ามาทำให้ท้องฟ้าโปร่ง อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งทั่วไป แบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ดังนี้

1. ฤดูร้อน

2. ฤดูฝน

ระหว่างกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคมระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

3. ฤดูหนาว ระหว่างกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์

ฤดูร้อน

เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็น ช่วงเปลี่ยนจาก มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และเป็นระยะที่ข้าวโลกเหนือหันเข้าหาดวงอาทิตย์ โดยเฉพาะ เดือนเมษายน ดวงอาทิตย์อยู่เกือบตรงศีรษะในเวลาเที่ยงวัน ทำให้ได้รับความร้อนจากดวงอาทิตย์เต็มที่ สภาวะอากาศจึงร้อนอบอ้าวทั่วไป จะมีอากาศร้อนและแห้งแล้ง แต่บางครั้งมีมวลอากาศเย็นจากประเทศจีน แผ่ลงมาปกคลุมทำให้เกิดการปะทะกันของมวลอากาศเย็นกับมวลอากาศร้อน ซึ่งก่อให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง และลมกระโชกแรงหรืออาจมีลูกเห็บตกก่อให้เกิดความเสียหายได้ พายุฝนฟ้าคะนองที่เกิดขึ้นในฤดูนี้มักเรียก ออกอย่างหนึ่งว่า ”พายุฤดูร้อน” เกณฑ์อุณหภูมิสูงสุดในฤดูร้อนดังนี้ อากาศร้อน อุณหภูมิระหว่าง 35.0°C- 39.9°C อากาศร้อนจัด อุณหภูมิตั้งแต่ 40.0 °C ขึ้นไป

ฤดูฝน

เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมเมื่อมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมประเทศไทย และร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่านประเทศไทยทำให้มีฝนชุกทั่วไป ร่องความกดอากาศต่ำนี้ปกติจะพาดผ่านภาคใต้ในเดือน พฤษภาคม แล้วจึงเลื่อนขึ้นไปทางเหนือตามลำดับจนถึงช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายน จะพาด ผ่านอยู่ บริเวณประเทศจีนตอนใต้ ทำให้ฝนในประเทศไทยลดลงระยะหนึ่ง และเรียกว่าเป็นช่วงฝนทิ้ง ซึ่งอาจนาน ประมาณ 1 -2 สัปดาห์หรือบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือน ในเดือนกรกฎาคมร่องความ กดอากาศต่ำจะเลื่อนกลับลงมาอีกครั้งทำให้มีฝนชุกต่อเนื่องในเดือนกรกฎาคม สิงหาคม กันยายน จนกระทั่ง มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเข้ามาปกคลุมแทนที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณกลางเดือนตุลาคมจะเริ่มมี อากาศเย็นและฝนลดลง เกณฑ์ปริมาณฝนในระยะเวลา 24 ชั่วโมง (ตั้งแต่เวลา 07.00 น. ถึงเวลา 07.00 น. ของวันรุ่งขึ้น) มีดังนี้

ฝนวัดจำนวนไม่ได้	ปริมาณฝนน้อยกว่า 0.1 มิลลิเมตร
ฝนเล็กน้อย	ปริมาณฝนระหว่าง 0.1 - 10.0 มิลลิเมตร
ฝนปานกลาง	ปริมาณฝนระหว่าง 10.1 - 35.0 มิลลิเมตร
ฝนหนัก	ปริมาณฝนระหว่าง 35.1 - 90.0 มิลลิเมตร
ฝนหนักมาก	ปริมาณฝนตั้งแต่ 90.1 มิลลิเมตรขึ้นไป

ฤดูหนาว

เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุม ประเทศไทยตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมและในช่วงกลางเดือนตุลาคมนานราว 1-2 สัปดาห์จะเป็นช่วงเปลี่ยนฤดู จากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว

อากาศจะแปรปรวนไม่แน่นอนโดยเริ่มมีอากาศเย็นหรือบางครั้งอาจยังมีฝนฟ้าคะนองได้ สำหรับมุกดาหาร อากาศหนาวจัดในช่วงเดือนมกราคม

สถิติอุณหภูมิต่ำที่สุด (°C) ของจังหวัดมุกดาหารในช่วงฤดูหนาว

อากาศหนาวจัด	อุณหภูมิต่ำกว่า 8.0 °C
อากาศหนาว	อุณหภูมิระหว่าง 8.0 °C - 15.9 °C

อากาศเย็น

อุณหภูมิระหว่าง 16.0 °C - 22.9 °C

ด้านเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจส่วนรวมของจังหวัดมุกดาหาร พิจารณาได้หลายปัจจัย คือ พิจารณาจากภาวะการผลิต ส่วนรวม หรือผลิตภัณฑ์มวลรวม ของจังหวัด รายได้เฉลี่ยต่อหัว ของประชาชน โครงสร้างการผลิตในแต่ละ สาขการผลิต ซึ่งในส่วนของ จังหวัดมุกดาหาร สาขการผลิตที่มีความสำคัญ และมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม มาก 5 อันดับแรก คือ

- สาขาการค้าส่งค้าปลีก
- สาขาเกษตรกรรม
- สาขาก่อสร้าง
- สาขาบริการ
- สาขาบริหารราชการแผ่นดินป้องกันประเทศ
- การพาณิชย์กรรมและบริการ ที่อยู่ในเขตมีรายละเอียดดังนี้

1. สถานประกอบการด้านพาณิชย์ ประกอบด้วย

- สถานีบริการน้ำมัน 8 แห่ง
- ศูนย์การค้า / ห้างสรรพสินค้า 3 แห่ง
- ตลาดสด 3 แห่ง
- ร้านค้าทั่วไป 102 แห่ง

2. สถานประกอบการเทศพาณิชย์ ประกอบด้วย

- สถานธนาบาล 1 แห่ง
- ท่าเทียบเรือ 1 แห่ง
- โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง

3. สถานประกอบการด้านบริการ ประกอบด้วย

- โรงแรม 10 แห่ง แยกเป็น - ขนาดไม่เกิน 30 ห้องพัก จำนวน 4 แห่ง
- ขนาด 30 – 100 ห้องพัก จำนวน 3 แห่ง
- ตั้งแต่ 100 ห้องพักขึ้นไป จำนวน 3 แห่ง
- ธนาคาร 7 แห่ง
- โรงภาพยนตร์ 1 แห่ง
- สถานที่จำหน่ายอาหาร ตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข 125 แห่ง
- การอุตสาหกรรม ลักษณะการประกอบอุตสาหกรรมในท้องถิ่น สามารถแบ่งประเภทของโรงงาน

อุตสาหกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. โรงงานที่สามารถ ประกอบกิจกรรม ได้ทันทีตามความประสงค์ ของผู้ประกอบการ
2. โรงงานที่ไม่ต้องขออนุญาต เพียงแต่เมื่อจะประกอบกิจการ ต้องแจ้งให้ทางราชการทราบก่อน

3. โรงงานที่ต้องขออนุญาต ก่อนจึงจะดำเนินการได้ และรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับ สาขาการค้าส่ง และค้าปลีกเป็นอันดับแรก ซึ่งมีแหล่งการค้า หรืออาจเรียกว่าเป็น ศูนย์กลางการค้าจำหน่ายสินค้า หลากหลายประเภทของแถบอินโดจีน นั่นคือ ตลาดอินโดจีน มุกดาหาร ซึ่งตั้งอยู่บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำโขง ซึ่ง สามารถเป็นได้ทั้ง แหล่งการค้า และแหล่งท่องเที่ยว ในคราวเดียวกัน

ด้านสังคม

การศึกษา

จังหวัดมุกดาหารมีสถานศึกษา จำนวน ๓๑๓ แห่ง จำแนกตามสังกัดออกเป็น สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ๒๔๖ แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 (มุกดาหาร) 30 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการบริหารการศึกษาเอกชน 10 แห่ง สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ 2 แห่ง สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 8 แห่ง สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 1 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา 8 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2 แห่ง สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2 แห่ง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 แห่ง มีนักเรียน/นักศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับปริญญาตรี อัตราเฉลี่ยนักเรียนต่อครูเท่ากับ 19:1

ศาสนา

จังหวัดมุกดาหาร มีผู้นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.80 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 0.2 ศาสนา คริสต์ ร้อยละ 3 และมีศาสนสถานแยกได้ ดังนี้

ศาสนาพุทธ มีวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 349 วัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวน 183 แห่ง เป็นสำนักสงฆ์ 168 แห่ง ที่พักสงฆ์ 210 แห่ง

ศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ 9 แห่ง

ศาสนาอิสลาม มีมัสยิด 1 แห่ง

การสาธารณสุข

จังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนสถานบริการทางด้านสาธารณสุขของรัฐ / เอกชน ทั้งสิ้น 86 แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลของรัฐ 7 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 78 แห่ง(สถานีอนามัยเดิม)

จำนวนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข จำแนกได้ดังนี้ แพทย์ 42 คน ทันตแพทย์ 20 คน เภสัชกร 26 คน พยาบาล(วิชาชีพ , เทคนิค) 457 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 286 คน (นักวิชาการ,จพ. สาธารณสุข,จพ.ทันตสาธารณสุขฯลฯ) และมีจำนวนเตียงผู้ป่วยทุกโรงพยาบาล รวม 600 เตียง อัตราส่วนประชากร 8,056 ต่อ แพทย์ 1 คน (42) ,อัตราส่วนประชากร 16,918 ต่อ ทันตแพทย์ 1 คน (20) , อัตราส่วนประชากร 13,014 ต่อ เภสัชกร 1 คน (26) ,อัตราส่วนประชากร 740 ต่อ พยาบาล 1 คน (457) และ อัตราส่วนประชากร 1,183 ต่อ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน (286)

อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรจังหวัดมุกดาหาร แบ่งเป็น อัตราเกิด 10.61 ต่อประชากรพันคน อัตราตาย 6.18 ต่อประชากรพันคน และมีอัตราการเพิ่มประชากร ร้อยละ 0.44

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ประชาชนจังหวัดมุกดาหาร ยึดมั่นและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง ใจดี กิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน และเอื้อเฟื้อ ซึ่งกันและกัน ซึ่งจากหลักฐานที่ได้รวบรวมไว้มีปรากฏถึง 8 คน เผ่า อันได้แก่ ชาวผู้ไท ชาวไทยญ้อ ชาวไทยข่า ชาวไทยโซ่ ชาวไทยกะเลิง ชาวไทยแสก ชาวไทยกุลา และชาว ไทยอีสาน

ชาวมุกดาหารส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และยังคงถือปฏิบัติสืบ ต่อกันมา คือ “ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่” และยังคงมีวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่ควรอนุรักษ์ พื้นฟู และ ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ประเพณีปิดบ้าน ประเพณีสว่างเฮือ ประเพณีแห่กัณฑ์หลอน พิธีกรรมโซ่ลั้งบั้ง พิธีเหยา พิธีบายศรีสู่ขวัญ การรำเตี้ยหัวดอนตาล การรำวงผู้ไท การลำผญา เป็นต้น

งานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ งานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา(ประเพณีสว่างเฮือ) ระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขต จัดขึ้นในวันขึ้น 13 - 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี และงาน สำคัญอีกงานหนึ่งก็คืองานกาชาดและงานประจำปีจังหวัดมุกดาหาร จัดขึ้นเป็นประจำในช่วงเดือนมกราคมของ ทุกปี

วิสัยทัศน์

เมืองการค้า การเกษตร การท่องเที่ยวชายโขง เชื่อมโยงอาเซียน

เป้าประสงค์

1. สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในภาค เกษตร การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว
2. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความมั่นคงทางสังคมให้ทั่วถึงรวมทั้ง เพิ่มประสิทธิภาพการรักษาความมั่นคงบริเวณชายแดน
3. เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน

ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ประตุการค้าเชื่อมโยงอาเซียนสู่สากล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การพัฒนาคนและสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนา

อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : การเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน